

چکیده مقالات نخستین همایش جغرافیای تاریخی

پژوهشکده تاریخ اسلام
گروه جغرافیای تاریخی جهان اسلام

دبیر علمی همایش
دکتر محمد تقی رهنمایی

اعضای کمیته علمی همایش

دکتر احسان اشراقی - دکتر حسین قرچانلو - دکتر محمد حسین پاپلی یزدی
دکتر رسول خیراندیش - دکتر مهدی مدیری - دکتر سیروس شفق - دکتر
محمد حسین ایمانی خوشخو - محمد رضا سحاب - جمشید کیانفر - دکتر عباس
سعیدی - دکتر صادق ملک شه میرزادی - سعید بختیاری - دکتر عبدالله ناصری
دکتر زهرا حجازی زاده - دکتر محمد امیر شیخ نوری - دکتر حسن کامران

اسفندماه، ۱۳۹۳

وجه تسمیه و محدوده جغرافیایی هیرکانیه در ایران باستان

محمد تقی ایمانپور، طهمورث مهرابی
دانشیار گروه تاریخ دانشگاه فردوسی مشهد
دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ ایران باستان، دانشگاه فردوسی مشهد
mimanpour@hotmail.com

چکیده:

هیرکانیه در گوشه‌ی جنوب شرقی دریای خزر، با نام‌های هیرکانیه، ورکانه، مازندران و گرگان آمده است. اولین بار نام این منطقه در وندیداد و بندش به صورت خنثه آمده است که به دلیل مجاورت با آسیای میانه، یکی از سرزمین‌های کلیدی در ایران باستان به شمار می‌رفت. بر طبق کتیبه بیستون، هیرکانیه بخشی از ساتراپی پارت یود و بعدها گرگان نامیده شد که به نظر می‌رسد این نام به دلیل ورود آریایی‌ها به ایران بوده است. پس از ورود آریایی‌ها به ایران، آنان با مردمانی در این منطقه برخورد کردند که لباس گرگ بر تن داشتند، لذا به مردم این سرزمین گرگ‌سریا سگ‌سری می‌گفتند. همچنین به نظر می‌رسد سرزمین هیرکانیه علاوه بر گرگان امروزی، شامل مناطق وسیع‌تری از جمله بخشی از مازندران امروزی را نیز شامل می‌شده است. در دوره اشکانیان می‌توان به ساخت شهرهای دهستان، سیرنیکس، گرگان و تامبراکس در هیرکانیه اشاره نمود. در دوره ساسانیان نیز می‌توان دیوار دفاعی گرگان را که در دوره اشکانیان شروع شده و در دوره ساسانیان تکمیل شد و همچنین دیوار همیشه را به آن افزود. در هر حال این پژوهش تلاش بر آن دارد تا با استناد به منابع تاریخی و یافته‌های جدید، ابتدا به وجه تسمیه هیرکانیه و سپس به محدوده و شهرهای ساخته شده در هیرکانیه در سه دوره شاهنشاهی تاریخی ایران باستان، (هخامنشی، اشکانیان و ساسانیان) بپردازد.

واژگان کلیدی: هیرکانیه، ورکانه، مازندران، ایران باستان، گرگان.